

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар

31 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ
З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ**

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 013 Початкова освіта

освітньо-професійна програма Початкова освіта

Тимош Ю. В. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям: робоча програма навчальної дисципліни для студентів, які навчаються за спеціальністю 013 Початкова освіта. Кременець, 2020. 22 с.

Розробник:

Тимош Юлія Володимирівна – канд. психол. наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти.

Протокол №1 від 31 серпня 2020 року

Завідувач кафедри

к.пед.наук, доцент Т.С. Фасолько

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
	Спеціальність: 013 Початкова освіта Освітньо-професійна програма Початкова освіта		
Модулів – 1	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й / 3-й	2-й / 3-й
Індивідуальне навчально- дослідне завдання (тематичний проєкт)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		4-й / 6-й	4-й / 6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4		Лекції	
		26 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	8 год.
		Самостійна робота	
66 год.		104 год.	
Вид контролю: екзамен / залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 45 % / 55 % ;

для заочної форми навчання – 13,33 % / 86,67 %.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: теоретична та методична підготовка майбутніх фахівців до розвивальної та навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку; уточнення, систематизація та поглиблення знань, умінь, навичок студентів в організації роботи з ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Основними завданнями дисципліни є:

- формування узагальнених цілісних емпіричних уявлень та системи знань про живу і неживу природу, причинні взаємозв'язки і взаємозалежності в природі;
- дати поняття про природне довкілля як цілісний організм, в якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, предмети в їх багатоманітності, єдності, русі, мінливості;
- прищепити практичні вміння діяти у природному, предметному і соціальному довкіллі;
- сформувати систему знань про суспільство, Україну, її історичні витоки, духовну спадщину українського народу, його символи, обереги, традиції, звичаї, культуру; взаємозв'язок культур у багатонаціональній державі;
- сформувати теоретичне підґрунтя для інтелектуального розвитку дитини у початковій школі;
- ознайомлення майбутніх педагогів із вітчизняною та зарубіжними системами освіти та тенденціями їх розвитку.

Вивчення курсу «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» спрямоване на формування у студентів наступних програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність. Здатність особи розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачає застосування теоретичних положень і методів педагогіки, психології та окремих методик навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність до міжособистісного спілкування; комунікаційні навички, навички працювати як автономно, так і в команді;

ЗК6. Здатність володіти державною мовою як усно, так і письмово та спілкуватися іноземною мовою.

ЗК7. Навички використання інформаційних і комунікаційних, здоров'язбережувальних технологій; пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК10. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, що виникають в процесі професійної діяльності; приймати обґрунтовані рішення.

ЗК11. Навички планування та управління часом; уміння і здатність до прийняття рішень.

ЗК12. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності та здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК14. Здатність оцінювати та забезпечувати належну якість виконуваних робіт

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність усвідомлювати високе соціальне значення педагогічної професії та дотримуватися принципів професійної етики вчителя початкових класів.

ФК4. Здатність створювати психолого-педагогічні умови для саморозвитку і самореалізації суб'єктів педагогічного процесу в умовах початкової школи.

ФК5. Здатність реалізовувати професійно-педагогічну діяльність в умовах відкритого освітнього середовища початкової школи.

ФК7. Здатність створювати і підтримувати психологічно безпечне і сприятливе освітнє середовище початкової школи, що сприяє навчанню молодших учнів, незалежно від їхнього соціально-культурного та економічного контексту.

ФК8. Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів власної професійно-педагогічної діяльності, включаючи спроможність обмірковувати власні та інші системи цінностей, розвиток і практику.

ФК10. Здатність використовувати основи теорії і методології освіти в професійно-педагогічній діяльності.

ФК12. Здатність впроваджувати сучасні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

ФК13. Здатність трансформувати і впроваджувати передовий педагогічний досвід у власній професійній діяльності у галузі початкової освіти.

ФК14. Здатність проектувати і провадити науково-дослідницьку діяльність в професійній галузі.

ФК15. Здатність здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах.

ФК16. Вміння будувати взаємини з дітьми на основі гуманізму, демократизму, педоцентризму; налагоджувати спільну роботу школи, батьків, громадськості у освітньо-виховному процесі початкової школи.

ФК17. Здатність працювати з дітьми, що мають особливі освітні потреби та обирати ефективні форми та методи, технології роботи з ними.

ФК18. Здатність освоювати ряд навчальних та оцінювальних освітньо-педагогічних стратегій і розуміння їх теоретичних основ.

Програмні результати навчання.

ПРН-3. Продемонструвати сучасні уявлення про підходи до управління педагогічною взаємодією, організацією навчально-виховного процесу, сучасною освітньою технологією навчання і виховання молодших школярів.

ПРН-4. Володіти державною мовою як усно, так і письмово та спілкуватися іноземною мовою, здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах.

ПРН-6. Здійснювати критичний аналіз теоретичної та методичної літератури в галузі початкової освіти.

РН-9. Застосовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей дитячих колективів і конкретних педагогічних ситуацій.

ПРН-10. Вміти вести педагогічну роботу; визначати ступінь і глибину засвоєння навчального програмного матеріалу, прищеплювати учням навички самостійного опанування й поповнення знань.

ПРН-14. Вивчати, аналізувати та впроваджувати передовий педагогічний досвід в практику роботи загальноосвітніх закладів.

ПРН-15. Систематично підвищувати свою професійно-педагогічну майстерність.

ПРН-16. Ефективно використовувати новітні освітні технології, програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання, створювати блоги, флеш-анімації, презентації, буклети.

ПРН-18. Організувати спільну діяльність і міжособистісну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, створювати психолого-педагогічні умови для їх саморозвитку і самореалізації в умовах початкової школи.

ПРН-19. Виявляти, ставити та вирішувати проблеми, що виникають в процесі професійної діяльності; приймати обґрунтовані рішення.

ПРН-22. Продемонструвати вміння вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ПРН-23. Створювати і підтримувати психологічно безпечне і сприятливе освітнє середовище початкової школи, що сприяє навчанню молодших учнів, незалежно від їхнього соціально-культурного та економічного контексту.

ПРН-24. Аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій.

ПРН-25. Прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітньо-виховного процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-методичні засади ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Тема 1. Методика ознайомлення дітей з суспільним довкіллям як наука

Предмет і завдання, джерела методики ознайомлення дітей з довкіллям. Методологічні, психологічні, природничі, лінгводидактичні засади методики. Провідні принципи ознайомлення дітей з явищами оточуючого світу: тематичне об'єднання, інформативне та емоційне насичення навчального матеріалу; тісний взаємозв'язок з розвитком рідного мовлення і логічного мислення; активна пізнавальна діяльність; відповідність сучасності; врахування культурно-етнографічних особливостей краю; поєднання пізнавальних і виховних завдань (у т.ч. виховання основ економічної і екологічної культури). Сучасні наукові дослідження актуальних проблем ознайомлення дітей з довкіллям. Методи наукового дослідження процесу ознайомлення з довкіллям.

Тема 2. Завдання і зміст ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Вплив оточуючого середовища на розвиток особистості дитини. Компонентний аналіз змістового матеріалу для ознайомлення з навколишнім: конкретний пізнавальний матеріал, дидактичні ігри різних видів, художні тексти пізнавального змісту. Науково-методичні вимоги до використання навчального матеріалу (обсяг: кількісна і якісна характеристика, система подачі, введення у пізнавально-комунікативну діяльність, унаочнення). Базовий компонент дошкільної освіти та його характеристика. Характеристика програмного забезпечення щодо ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Тема 3. Засоби і форми ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Засоби ознайомлення дітей з довкіллям: середовище (предметне, соціальне, мовленнєве тощо), природа, ігри, предмети побуту, народні традиції і звичаї, свята, народно-декоративне мистецтво, художня література, усна народна творчість, технічні засоби навчання, образотворче мистецтво, сім'я. Форми ознайомлення дітей з довкіллям. Заняття, як основна форма. Типи, види і структура занять з ознайомлення з довкіллям. Підготовка

педагога до заняття: визначення теми і мети; вивчення відповідної методичної літератури; визначення виховної ролі навчального матеріалу; підготовка дидактичного матеріалу, визначення методів, прийомів і засобів введення, повторення, узагальнення, систематизації матеріалу. Сучасні підходи до таксономії навчально-розвивальних занять з дітьми. Методика застосування карт розумових дій на різних видах занять. Гра-стратегія – інтерактивна форма навчання дошкільників. Інші форми організованого навчання з ознайомлення дітей із суспільним довкіллям, а саме: організоване навчання дітей у повсякденному житті; організаційні види занять за вибором дітей, де вони самі обирають як вид діяльності, так і матеріал, з яким працюють, і способи роботи з ним під керівництвом педагога; дидактичні і рухливі ігри, що можуть використовуватись як самостійна форма навчання і як складова заняття; екскурсії і спостереження; розваги, святкові ранки і вечори.

Тема 4. Методи і прийоми ознайомлення дітей з предметами та явищами оточуючого світу.

Характеристика методів ознайомлення дітей з навколишнім: безпосереднє та опосередковане ознайомлення з предметами та явищами довкілля. Методи безпосереднього ознайомлення дітей з довкіллям: спостереження, екскурсії - огляди, розглядання предметів та бесіди про них, екскурсії на підприємства, установи тощо за межі закладу дошкільної освіти та школи; розглядання та бесіда за змістом дидактичних картин та репродукцій художніх картин, дидактичні ігри з предметами, іграшками, картинами, перегляд кінофільмів, телепередач, комп'ютерні ігри, відеопрограми, досліди з предметами, явищами (їх характеристика).

Спостереження – основа формування реалістичних уявлень і понять про оточуючий світ: короткочасні і довготривалі; первинні, повторні, підсумкові. Спостереження порівняльного характеру. Методика проведення спостережень у різних вікових групах: підготовка вихователя, прийоми керівництва спостереженням у різних вікових групах. Добір об'єктів, часу і місця для спостережень. Прогулянки та екскурсії за межі дошкільного закладу, їх роль в ознайомленні з довкіллям. Методика проведення цільових прогулянок у різних вікових групах: підготовка педагога і дітей. Специфіка прийомів. Вимоги до організації та проведення екскурсій. Методика проведення екскурсій: початок, завершення екскурсії; ігрові моменти під час екскурсії, що активізують спостережливість дітей; закріплення, систематизація знань в інших видах діяльності. Екскурсії-огляди предметів довкілля, їх тематика в різних вікових групах. Вимоги до проведення: добір мовленнєвого ілюстративного матеріалу, прийоми активізації пізнавальної діяльності. Розглядання предметів і бесіда про них, їх роль в ознайомленні дітей з якостями, властивостями предметів, матеріалів. Провідні завдання і змістове наповнення роботи з ознайомлення дітей з предметами в різних вікових групах. Прийоми активізації дітей під час розглядання предметів: змістове і емоційне звернення, зіставлення і порівняння, введення нових слів. Роль розглядання предметів у розвитку здатності послідовно спостерігати, доходити висновків. Розглядання дидактичних картин та їх місце в первинному ознайомленні, зіставленні та порівнянні, систематизації предметів і явищ довкілля. Методика проведення бесід за картинами на заняттях з ознайомлення з навколишнім. Прийоми активізації дітей під час розглядання дидактичних картин: вступна розповідь вихователя, звернення до минулого досвіду дітей, читання фрагментів віршів та оповідань, розглядання наочності, використання приказок, загадок, прислів'їв, поєднання різних видів запитань, придумування назви до

картини і т. ін. Розглядання репродукцій художніх картин і їх роль у формуванні образного узагальнення оточуючого. Особливості сприймання дітьми творів живопису. Методика використання картин зарубіжних і вітчизняних художників для ознайомлення дітей з довкіллям: тематика картин, структура заняття, прийоми введення дітей у світ образного відображення дійсності. Методика ознайомлення з портретним живописом (портрети дітей і дорослих). Сучасний стан дослідження проблеми ознайомлення дошкільників з творами живопису. Вплив мистецтва на розвиток образного мовлення дітей. Показ кінофільмів, перегляд телепередач та їх роль в ознайомленні з довкіллям. Дидактичні можливості екранно-звукових засобів та особливості їх сприймання дітьми.

Методи опосередкованого ознайомлення дітей з довкіллям: читання художніх творів (оповідання, вірші, легенди) пізнавальної спрямованості, розповідь вихователя, словесні дидактичні ігри, бесіда, усна народна творчість (загадки, прислів'я, приказки), метод уявлених ситуацій.

Методика читання оповідань і віршів на заняттях з ознайомлення з навколишнім: структура заняття, прийоми активізації дітей під час читання. Вимоги до добору творів для читання: доступність для сприймання дітьми, високохудожність і виховна значущість твору, динамічність змісту, пізнавальна цінність. Художні твори вітчизняних письменників про працю дорослих, рідний край, Батьківщину, родину, явища та предмети навколишнього світу. Використання усної народної творчості в ознайомленні дітей з довкіллям: значення, провідні завдання, місце в роботі. Жанри усної народної творчості пізнавального змісту. Методика загадування і відгадування загадок. Ознайомлення дітей з переносним значенням прислів'їв. Бесіда як цілеспрямоване обговорення предметів та явищ дійсності. Види бесід: вступні, супроводжуючі діяльність дітей, підсумкові або заключні, узагальнюючі та систематизуючі; з власного досвіду дітей, оцінювального характеру, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між подіями, порівняльного характеру. Методика проведення бесід: структура, завдання та методичні прийоми кожного структурного компонента бесіди. Дидактичні ігри як метод ознайомлення дітей з довкіллям. Види дидактичних ігор: з предметами, іграшками, лялькою, картинками; настільно-друковані; словесно-логічні. Класифікація ігор для ознайомлення з навколишнім за дидактичною метою: на закріплення назв предметів та їх частин; для закріплення якостей, властивостей, ознак предметів; на закріплення знань про матеріал; про професії дорослих; на зіставлення і порівняння, систематизацію і класифікацію. Місце дидактичних ігор у роботі з дітьми різного віку, їх організація та проведення.

Добір методів ознайомлення з довкіллям дотично до завдань виховання і навчання, змісту програмового матеріалу, вікових особливостей дітей впродовж ознайомлення їх з довкіллям. Поєднання різних методів для ознайомлення з довкіллям на заняттях і в повсякденній роботі.

Змістовий модуль 2. Методика ознайомлення дітей з предметним світом та явищами навколишнього життя.

Тема 5. Методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з предметним довкіллям.

Закономірні процеси в пізнанні дитиною довкілля: розвиток здатності розглядати нові предмети, обстежувати їх; формування здатності до активного наслідування; розвиток і вдосконалення мовленнєвих функцій; розширення пізнавальних можливостей дитини;

формування здатності до порівняння та узагальнення; поява елементів активного орієнтування та потягу до мотивованої діяльності. Умови виховання у дитини гармонійної взаємодії з оточуючим середовищем: організація предметного середовища; приклад дорослого у спільній з дитиною діяльності; керівництво поведінкою дитини; встановлення емоційного і мовленнєвого контакту дитини з дорослим; тісний взаємозв'язок пізнання довкілля з розвитком мовлення. Принципи організації і проведення занять з дітьми раннього віку: наочна, емоційна і пізнавальна виразність; розвиток активності і посиленої самостійності; поетапне засвоєння вмінь та навичок та використання багаторазових повторів; перенесення засвоєних навичок у нову ситуацію. Зміст роботи з ознайомлення дітей з довкіллям під час занять і впродовж різних видів діяльності (побутової, трудової, художньої, ігрової).

Тема 6. Методика проведення занять для ознайомлення з довкіллям дітей дошкільного віку.

Методика проведення занять для ознайомлення дітей з предметами та явищами, уточнення та закріплення знань про навколишнє: тематика, завдання, структура заняття. Провідні методи навчання в різних вікових групах. Методика формування навичок узагальнення, класифікації для засвоєння понять про загальні та суттєві ознаки дійсності. Вимоги до занять: правильний добір дидактичного матеріалу; ознайомлення дітей з порядком проведення зіставлення; послідовність у системі запитань для порівняння предметів; максимальна мовленнєва активність дітей. Структура занять для ознайомлення з родовими, видовими поняттями. Система дидактичних ігор і вправ для формування навичок класифікації.

Тема 7. Методика ознайомлення дітей з якостями і властивостями предметів.

Класифікація занять з ознайомлення дітей з якостями та властивостями предметів: 1) ознайомлення дітей з предметами та явищами, введення у словник дітей нових слів; уточнення і закріплення знань про довкілля, активізація й уточнення словника (спостереження, екскурсії, картини, бесіди тощо); 2) ознайомлення дітей з якостями й властивостями предметів, збагачення й уточнення словника; зіставлення, порівняння якостей, властивостей, ознак предметів та розвиток мислення (дидактичні ігри, вправи, практична діяльність); 3) заняття на формування узагальнень і понять.

Методика проведення занять для ознайомлення з якостями та властивостями предметів, порівняння, зіставлення їх якостей і ознак. Завдання, зміст, структура заняття, добір дидактичного матеріалу. Етапи ознайомлення дітей з якостями та властивостями матеріалів: перетворення матеріалу; формування системи знань про ознаки різних матеріалів; засвоєння способів обстеження предметів.

Змістовий модуль 3. Діти в соціальному довкіллі

Тема 8. Методика ознайомлення дітей з правилами пожежної безпеки.

Психолого-педагогічні засади протипожежної роботи з дітьми: слаборозвинене почуття небезпеки; неусвідомлення наслідків своїх вчинків; відсутність необхідного життєвого досвіду; недостатньо сформовані знання, вміння та навички орієнтування і швидкої реакції в екстремальній ситуації тощо; потяг дітей до захоплюючих, незвичних видовищ. Правила пожежної безпеки і поведінки дошкільників під час пожежі.

Завдання та зміст роботи для ознайомлення дітей з пожежонебезпечними предметами і правилами пожежної безпеки в кожній віковій групі. Методи та прийоми ознайомлення дітей з правилами пожежної безпеки, формування уявлень про причини виникнення пожежі. Система роботи з ознайомлення дітей з правилами пожежної безпеки: спеціальні заняття, робота в повсякденному житті та на заняттях з інших розділів програми, робота з батьками.

Тема 9. Методика проведення занять для ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху.

Причини дитячого дорожньо-транспортного травматизму і шляхи попередження його (ознайомлення з елементарними правилами дорожнього руху, виховання правильної поведінки на вулиці, прищеплення навичок користування громадським транспортом, освітня робота з батьками). Тематичне спрямування роботи у закладі дошкільної освіти та початковій школі: дорога (вулиця), транспорт, пішохід, перехід, перехрестя, світлофор, сигнали регулювальника. Зміст ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху в нині чинних програмах розвитку. Методи і прийоми ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху. Вимоги до добору і використання ілюстративного матеріалу. Обладнання кутка і майданчика для ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху. Освітня робота з батьками.

Тема 10. Дитинство як педагогічна категорія.

Готовність педагогів до реалізації принципів гуманістичної педагогіки. Багатовекторність соціуму у свідомості дітей. Принципи взаємовідносин дітей і дорослих у сучасному освітньому просторі. Стосунки з однолітками як чинник формування уявлень про соціальний і предметний світ.

Тема 11. Методика ознайомлення дітей з явищами суспільного життя.

Знайомство з предметами та явищами суспільного життя – основа формування активної життєвої позиції, національної свідомості громадянина України. Змістове наповнення тематичного блоку «предмети і явища суспільного життя» для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: сім'я, родина, праця дорослих; Батьківщина, рідний край; суспільні явища і свята. Система роботи щодо ознайомлення дітей з працею дорослих: формування загальних уявлень про різні сфери трудової діяльності (побутова праця, транспорт, зв'язок, промисловість, сільське господарство, будівництво; торгівля та ін.); про професії (лікар, вчитель, вихователь хлібороб, швея, продавець тощо); про основні процеси створення продукції (будівництво, вирощування, пошиття тощо); про взаємозв'язок праці людей різних професій (у дошкільному закладі, на пошті, фермі тощо). Система роботи щодо формування у дітей конкретних уявлень про різні види праці дорослих (назва професії, місце роботи, матеріал для праці, знаряддя праці, трудові дії, результат і користь праці). Виховання основ економічної і екологічної культури дітей впродовж ознайомлення з довкіллям. Концептуальні позиції Базового компонента дошкільної освіти щодо формування уявлень про явища суспільного життя. Зміст варіативних програм щодо ознайомлення дітей різних вікових груп з працею дорослих і людьми праці на заняттях і у повсякденному житті. Завдання і зміст ознайомлення дітей з рідним краєм, Батьківщиною. Врахування культурно-етнографічних особливостей і принципу відповідності сучасності у роботі з дітьми.

Методика ознайомлення дітей з Батьківщиною, державними символами (герб, прапор, гімн), рідним містом (селом), родиною. Система методів і прийомів для ознайомлення,

закріплення, узагальнення, систематизації знань про суспільні явища життя. Державні та всенародні свята України, їх вплив на формування національної свідомості найменших громадян. Свята, ранки, вечори, розваги закладі дошкільної освіти. Особливості використання народознавчого матеріалу в роботі з ознайомлення з явищами суспільного життя дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Тема 12. Спільна робота дошкільного закладу, сім'ї і школи щодо ознайомлення дітей з довкіллям.

Взаємозв'язок, взаємовплив, взаємодоповнення та взаємозбагачення сімейного і суспільного виховання – провідна умова успішного формування особистості дитини. Спільна робота ЗДО, НУШ та сім'ї задля встановлення єдності впливу на дитину: форми, види, методи роботи. Мета, завдання, зміст педагогічних контактів з батьками дітей різних вікових груп. Форми і методи роботи з батьками: індивідуальні, групові, колективні. Використання наочних засобів для педагогічної освіти батьків: куток для батьків, тематичні виставки, книжкові виставки, папки-пересувки, відкриті заняття. Врахування принципів наступності, перспективності, концентричності у плануванні роботи дошкільного закладу і 1 класу школи. Завдання і зміст ознайомлення з навколишнім у 1 класі школи та в ЗДО: наявність наступності та причини її порушення. Методика ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі і школі: спільне, подібне і особливості у підходах до навчання дітей. Система адаптаційних заходів до навчання у школі. Робота з батьками, діти яких не відвідують дошкільні заклади. Актуальні проблеми і сучасна практика планування роботи з ознайомлення з навколишнім у закладі дошкільної освіти.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	ла б.	с.р	інд		л	п	ла б.	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль 1													
Тема 1	10	2	2	-	6		18	1	1	-	-	8	
Тема 2	10	2	2	-	6					-	-	8	
Тема 3	10	2	2	-	6			20	1	2	-	-	8
Тема 4	14	4	4	-	6								-
Всього за змістовим модулем	44	10	10	-	24		38	2	3			33	
Змістовий модуль 2													
Тема 5	10	2	2	-	6		32	1		-	-	9	
Тема 6	10	2	2	-	6				2	-	-	9	
Тема 7	10	2	2	-	6			1			-	-	9
Всього за змістовим модулем	30	6	6		18		32	3	2			27	
Змістовий модуль 3													

Тема 8	8	2	2	-	4		20	1	1	-	-	9
Тема 9	8	2	2	-	4					-	-	9
Тема 10	8	2	2	-	4					-	-	8
Тема 11	11	2	3	-	6					-	-	9
Тема 12	11	2	3	-	6					-	-	9
Всього за змістовим модулем	46	10	12	-	24		50	3	3			44
Разом	120	26	28	-	66		120	8	8	-	-	104

Теми семінарських та практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість год.
1	Становлення методики ознайомлення з суспільним довкіллям. Методологічні засади методики.	2
2	Засоби і форми ознайомлення дітей із суспільним довкіллям	2
3	Методи і прийоми ознайомлення з предметами та явищами оточуючого світу	2
4	Методи і прийоми ознайомлення дітей з предметним довкіллям	4
5	Методика проведення занять для ознайомлення дітей з довкіллям	2
6	Методика ознайомлення дітей з якостями і властивостями предметів	2
7	Методика ознайомлення дітей з технікою	2
8	Методика ознайомлення дітей з правилами протипожежної безпеки.	2
9	Методика ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху.	2
10	Дитинство як педагогічна категорія. Готовність педагогів до реалізації принципів гуманістичної педагогіки	2
11	Методика ознайомлення дошкільників з явищами суспільного життя	4
12	Спільна робота дошкільного закладу, сім'ї і школи щодо ознайомлення дітей з довкіллям	2
	Разом	28

Методичні рекомендації до проведення семінарських та практичних занять

Мета семінарських та практичних занять – розширення у студентів інформування до загальної проблематики курсу, озброєння сукупністю вмінь придбання нової наукової інформації, формування навичок роботи з різними джерелами інформації (законодавчими, нормативними документами, програмами розвитку дітей, науковими, навчальними, методичними джерелами, періодикою), перетворення інформації та подання її в різних формах (виступ, цитата, теза, анотація, реферат тощо).

На практичних заняттях студенти проявляють самостійність та творчу активність, спрямовану на розширення та деталізацію знань, здобутих на лекціях, а також набувають вміння висловлювати особистісну точку зору та аргументувати її.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських та практичних заняттях

1 бал - студент виявляє поверхові знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки;

2 бали – студент виявляє недостатні знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь містить часткові помилки, недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили у процесі ознайомлення дітей з суспільним довкіллям.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість год.
1	Становлення методики ознайомлення з суспільним довкіллям. Методологічні засади методики.	4
2	Сучасні наукові дослідження з методики ознайомлення дітей з явищами суспільного довкілля	4
3	Засоби і форми ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.	4
4	Підготовка конспектів заняття по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям для різних вікових груп.	6
5	Особливість підготовки вихователя до занять.	3
6	Самоаналіз різних форм організації ознайомлення дітей з довкіллям.	4

7	Виготовлення наочних посібників.	8
8	Методи і прийоми ознайомлення з предметами та явищами оточуючого світу	4
9	Методи і прийоми ознайомлення дітей з предметним довкіллям	4
10	Методика проведення занять для ознайомлення дітей з довкіллям	4
11	Методика ознайомлення дітей з якостями і властивостями предметів	3
12	Методика ознайомлення дітей з технікою	3
13	Методика ознайомлення дітей з правилами протипожежної безпеки.	3
14	Методика ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху.	3
15	Дитинство як педагогічна категорія. Готовність педагогів до реалізації принципів гуманістичної педагогіки	3
16	Методика ознайомлення дошкільників з явищами суспільного життя	3
17	Спільна робота дошкільного закладу, сім'ї і школи щодо ознайомлення дітей з довкіллям	3
	Разом	66

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на контрольних роботах

1 бал – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

2 бали – студент відтворює менше половини навчального матеріалу; виконує елементарні завдання; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, відсутні сформовані вміння та навички.

3 бали – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям.

4 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям.

5 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

Індивідуальні навчально - дослідні завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота студентів під керівництвом викладача здійснюється у вигляді:

- тематичних навчальних проєктів «Тематична розробка»; «Скарбничка ігор та вправ»; «Цікавинки для дитинки»
 - підготовки конспектів, опорних схем
 - підготовки мультимедійних презентацій.
 - Створення та презентація власних творчих проєктів:
1. Тематична розробка по ознайомленню дітей з предметним довідником (друга молодша група).
 2. Тематична розробка по ознайомленню дітей з предметним довідником (середня група).
 3. Тематична розробка по ознайомленню дітей з предметним довідником (старша група).
 4. Тематична розробка по ознайомленню дітей з природним довідником (друга молодша група).
 5. Тематична розробка заняття по ознайомленню дітей з природним довідником (середня група).
 6. Тематична розробка заняття по ознайомленню дітей з природним довідником (старша група).
 7. Тематична розробка заняття по ознайомленню дітей з соціальним довідником (друга молодша група).
 8. Тематична розробка заняття по ознайомленню дітей з соціальним довідником (середня група).
 9. Тематична розробка заняття по ознайомленню дітей з соціальним довідником (старша група).
 10. "Цікавинки для дитинки" - виготовлення наочних посібників для ознайомлення дітей з суспільним довідником (друга молодша група) .
 11. "Цікавинки для дитинки" - виготовлення наочних посібників для ознайомлення дітей з суспільним довідником (середня група) .
 12. "Цікавинки для дитинки" - виготовлення наочних посібників для ознайомлення дітей з суспільним довідником (старша група).
 13. "Скарбничка ігор та вправ": підбір карт інтелектуальних дій по ознайомленню дітей з суспільним довідником.
 14. "Скарбничка ігор та вправ": підбір дидактичних ігор по ознайомленню дітей з суспільним довідником (друга молодша група).
 15. "Скарбничка ігор та вправ": підбір дидактичних ігор по ознайомленню дітей з суспільним довідником (середня група).
 16. "Скарбничка ігор та вправ": підбір дидактичних ігор по ознайомленню дітей з суспільним довідником (старша група).
 17. Тематична розробка по ознайомленню дітей з правилами вуличного руху (II молодша група).
 18. Тематична розробка по ознайомленню дітей з правилами вуличного руху (середня група).
 19. Тематична розробка по ознайомленню дітей з правилами вуличного руху (старша група).

20. Тематична розробка по ознайомленню дітей з правилами вуличного руху (II молодша група).
21. Тематична розробка по ознайомленню дітей з правилами пожежної безпеки (II молодша група). Тематична розробка по ознайомленню дітей з правилами пожежної безпеки (середня група).
22. Тематична група по ознайомленню дітей з правилами пожежної безпеки (старша група).

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів при виконанні
індивідуальних навчально – дослідних завдань:**

1 бал - студент не може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи при виконанні індивідуального навчально – дослідного завдання;

2 бали - студент може поверхнево розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи при виконанні індивідуального навчально – дослідного завдання;

3 бали - студент може поверхнево розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи при виконанні індивідуального навчально – дослідного завдання; має часткові елементарні навички по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям.

4 бали - студент може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, має елементарні навички по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям.

5 балів – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання;

6 балів - студент виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, проте без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді; має часткові навички по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям;

7 балів - студент виявляє здатність поверхнево викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, робить спроби встановити зв'язок між ними; має навички по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям;

8 балів - студент виявляє здатність частково викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, встановлює зв'язки між ними; має деякі навички по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям;

9 балів - студент виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, робить спроби встановити зв'язок між ними; має навички по ознайомленню дітей з суспільним довкіллям;

10 балів – студент володіє глибокими знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить частково аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали;

11 балів – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну;

12 балів – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує деякі творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну;

13 балів - студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну; здатен творчо проявити себе в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

14 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну; здатен творчо проявити себе в процесі навчально-пізнавальної діяльності, виклад матеріалу структурований та відповідно технічно оформлений.

15 балів – студент має системні знання, частково проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів - доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них;

16 балів – студент має системні знання, проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів - доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них у логічній послідовності, проте зустрічаються деякі технічні чи письмові неточності у індивідуальному навчально-дослідному завданні;

17 балів – студент має системні знання, частково проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів - доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них; можуть повторюватись деякі фрагменти поданого матеріалу, недотримані деякі технічні вимоги (замінені розділові знаки, не вірні переноси слів тощо);

18 балів – студент має системні та міцні знання, частково проявляє власні творчі здібності, користується різноманітними арсеналами засобів - доказів власної думки, вирішує найпростіші проблемні завдання, аналізує явища та процеси у процесі викладу матеріалу, висловлює власні погляди на них; дещо порушена логіка викладу матеріалу, трапляються незначні технічні помилки (відсутність нумерації сторінок тощо);

19 балів - студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію;

20 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій чи друкованій формі; розвиває свої обдарування та нахили, здатен повною мірою проявити творчий потенціал.

Методи навчання: лекції, пояснення, розповідь, бесіда, рольові ігри, дискусія, диспут, вправи, ілюстрації, демонстрація, робота з літературою, відеометод, пізнавальні ігри, навчальна дискусія, виконання творчих завдань.

Методи контролю: поточне тестування, контрольні роботи, самостійні роботи, усне опитування, виконання творчих завдань, підсумковий тест.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль												ІНДЗ	Сума	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3							ПТ
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	20	20	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання за національною шкалою

Відмінно - має міцні знання з дисципліни; вільно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; вміло й упевнено, з незначною кількістю помилок застосовує знання в практичних ситуаціях; демонструє стійкі навички з методики

ознайомлення дітей з суспільним довкіллям; виявляє різноманітні творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре - має добрі знання з дисципліни, з частковими помилками; достатньо впевнено, в загальному вірно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; упевнено, лише з кількома суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; демонструє добрі навички з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Задовільно (задовільно; достатньо) - має непогані, мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному достатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; демонструє непогані навички з методики і практики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності зі значною кількістю недоліків.

Незадовільно (з можливістю повторного складання; з обов'язковим повторним курсом) - не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосування знань в практичних ситуаціях; демонструє не стійкі навички з методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям; не виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Методичне забезпечення

1. Комплекс навчально-методичного забезпечення викладання дисципліни (тексти лекцій, розробки семінарських, практичних занять, питання тестового контролю, завдання для самостійної роботи тощо).
2. Підручники та посібники.
3. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів.
4. Зразки конспектів занять.
5. Критерії оцінювання знань і вмінь студентів.
6. Тематичні Інтернет ресурси.

Рекомендована література

Базова

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в : — К. : Видавництво, 2012.
2. Богущ А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ / А. Богущ, Н. Гавриш. – К. : Видавничий Дім, "Слово", 2008. - 408 с.
3. Богущ А.М. Діяльність. Активність. Мовлення. Дошкільна лінгводидактика / А. М. Богущ – Запоріжжя : Просвіта, 2000.
4. Богущ А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному навчальному закладі. – К. : Вища школа, 2004.
5. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі : Навчально-методичний посібник. – Луганськ : Альма-матер, 2007.
6. Калуська Л.В. Дивокрай вибрані дидактично-методичні матеріали для працівників дошкільних закладів / Л.В. Калуська . – Тернопіль : Мандрівець, 2006.

7. Екологічне виховання дітей (практикум для педагога) / Вербицький В.В.- СМП "Аверс", 2009.
8. Ознайомлення дітей з природою : хрестоматія Ч.1 -Ч. 2 / уклад. Н. М. Горопаха. – Рівне : Волинські обереги, 2007.
9. Особистість дошкільника: перспективи розвитку / Піроженко Т.О. – Мандрівець, 2010.
10. Підготовка фахівців з дошкільної освіти за кредитно-модульною системою організації навчального процесу: навч. посібник для студентів ВНЗ / Т.І.Поніманська. Н.М. Горопаха, І.М. Дичківська та ін. – 2-ге вид., доп. – К.: Слово, 2010.
11. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" / Керівник проекту Жебровський Б. М. – Мандрівець.
12. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Мандрівець.
13. Програма розвитку і навчання дітей від 2 до 7 років "Дитина" / Наук. кер. Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н.В. – Університет.
14. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі"/ наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – К.: Світич.

Допоміжна

1. Булига, С. Твори В.Сухомлинського навчають, розвивають, виховують : Планування занять із природи. Конспекти занять. Планування занять із малювання з використанням різноманітних технік зображення. Конспекти занять / С. Булига // Дитячий садок. – 2009. – №32(512), серпень. – С.14-26.
2. Беленька, Г. Дитина у природньому доквіллі: зауваги до освітньої лінії [Текст] : методичні рекомендації / Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2012. – №9(853), вересень. – С.12-14.
3. Беленька, Г. Осіння лінія " Дитина у природньому доквіллі [Текст] : методи і прийоми ознайомлення дошкільників з природою / Г. Беленька // Вихователь-методист дошкільного заходу. – 2012. – №11(48), листопад. – С.4-9.
4. Гарбар Л. Азбука дорожнього руху. / Л. Гарбар // Дошкільне виховання. – 2003 - . №2. – С. 16 -18.
5. Бенера В.Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей. Навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта». – К.: «Видавничий Дім «Слово», 2010. – 367 с.
6. Гніленко Н. Пожежники./ Н. Гніленко // Дошкільне виховання. - 2007. - № 10. - С.21-23.
22. Васюк, О. Зустріч із зайчиком : Заняття в II молодшій групі / О. Васюк // Дитячий садок. – 2010. – №44(572), листопад. – С.12.
7. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі: Навчально-методичний посібник / Н. В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2007.
8. Гречка, Л. У густім зеленім лісі мешкають звірята різні [Текст] : заняття -подорож для старших дошкільнят / Л. Гречка, Н. Садовська // Дошкільне виховання. – 2012. – №4(848). – С.31-33.
9. Діти і соціум: Монографія./ Заг.ред. А.М. Богуш. – Луганськ: Альма-матер, 2006.

10. Дивовижний світ тварин : Розвивальні вправи // Розкажіть онуку. – 2011. – №2, січень. – С.1-16.
11. Івашина М.Д. Про деякі прийоми ознайомлення старших дошкільників із художніми картинами. – К., 1993.
12. Зенковский В.В. Психологи детства / В.В. Зенковский. – М.: Академия, 1996.
13. Кудрявцев В.Т., Алиев Т.И. Еще раз о природе детской субкультуре/ В.Т. Кудрявцев, Т.И. Алиев // Дошкольное воспитание. – 1997. - № 4. - С.18-21.
14. Кемпа, Г. Дітям про сестрицю голубу водицю : Комбіноване заняття для дітей старшої групи за оповіданням В.О.Сухомлинського / Г. Кемпа // Палітра педагога. – 2009. – №2(52). – С.22-23.
15. Кірюхіна, Л. Подорож до зимового лісу : Заняття для II молодшої групи / Л. Кірюхіна // Дитячий садок. – 2010. – №44(572), листопад. – С.11-12.
16. Лаба, Н. Тематичний блок занять : Інтегровані заняття / Н. Лаба // Палітра педагога. – 2009. – №2(52). – С.9-15.
17. Леонтьев А.А. Психология развития человека/ А. А. Леонтьев. – М. 1997. – 254 с.
18. Любарова, В. Жучок - сонечко- і гарний, і потрібний [Текст] : що і як розповідати дітям / В. Любарова // Дошкільне виховання. – 2012. – №4(848). – С.28-29.
19. Манько, О. Методи і прийоми ТРВЗ під час ознайомлення дітей з природою рідного краю [Текст] : досвід роботи / О. Манько, О. Прокопович, Л. Євтушик // Дитячий садок. – 2012. – №26-27(6510), липень. – С.3-48.
20. Мартинова, І. Всесвіт : Розробки занять для середньої групи / І. Мартинова // Дитячий садок. – 2008. – №39(471), жовтень. – С.6-7.
21. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку « Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред.. О. Л. Кононко. – 2-ге вид., випр.. – К.: Світич, 2009. – 208 с.
22. Организация пожарно-профилактической работы в дошкольных учреждениях. – К., 1990.
23. Обертій, О. Б. Ясне сонечко, засяй... : Інтегроване заняття для дітей молодшої групи / О. Б. Обертій // Розкажіть онуку. – 2011. – №4, лютий. – С.75-76.
24. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан, Л. М. Возна, О.Л. Максименко та ін.. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.
25. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». – Тернопіль: Мандрівець.
26. Провозюк Г. Г. Цікаві заняття для малят / Г.Г. Провозюк. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2006.
27. Савка, С. Життя птахів навесні [Текст] : заняття для старших дошкільнят / С. Савка // Дошкільне виховання. – 2012. – №4(848). – С.34-36.
28. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки / Т. І. Поніманська. – К.: Абрис, 1998.
29. Щербина, Н. Сторінками Червоної книги України : Комплексне заняття у старшій групі / Н. Щербина // Дошкільне виховання. – 2009. – №3(812), березень. – С.27.

Інформаційні ресурси

1. Методика ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : [Інформаційний ресурс] : Режим доступу до статті : <http://uadocs.exdat.com/docs/index-164436.html>.
2. Ознайомлення с природой : [Інформаційний ресурс] : Режим доступу до статті -

vospitatel.com.ua.

3. А. Богуш, Н. Гавриш. Методика ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : [Інформаційний ресурс] : Режим доступу до книги : twirpx.com».

4. Заняття з ознайомлення з довкіллям : [Інформаційний ресурс] : Режим доступу до статті - dnz7.eidmu.zp.ua/index.php.

5. Ознайомлення з довкіллям : [Інформаційний ресурс] : Режим доступу до статті - bratsadik.ucoz.ru...oznajomlennja_z_dovkilljam...iz.